

Ympäristöoikeuden yleiset opit

OTT Ilari Hovila
Varadekaani, Yliopistonlehtori
Lapin yliopisto, Oikeustieteiden tiedekunta

Ympäristöoikeuden osa-alueet

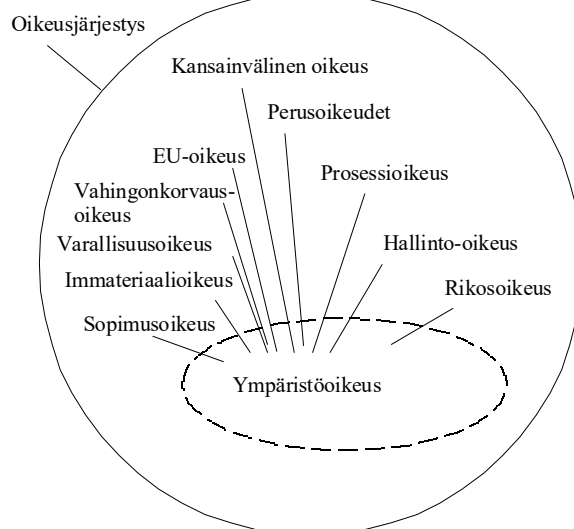
- Ympäristönsuojeluoikeus (pilaamisen torjunta, ympäristölupa)
- Luonnon-, maiseman- ja kulttuurinsuojeluoikeus
- Maankäyttö- ja rakentamisoikeus
- Luonnonvaraoikeus (kaivos-, metsä-, kalastus, jne...)
- Vesioikeus
- Kiinteistönmuodostamisoikeus
-
- Energiaoikeus
- Ilmasto-oikeus

Ympäristöoikeuden tausta ja instrumentaalisuus

- Historia naapurussuhdeoikeudessa, josta oli säännöksiä jo roomalaisessa oikeudessa.
- Suomessa ympäristöoikeus on muodostunut itsenäiseksi oikeudenalaksi talousoikeuden ja maa- ja vesioikeuden kehittymisen myötä.
- Ympäristöoikeus toimii ympäristöpolitiikan toteuttamisvälineenä. Tämän vuoksi normistossa ja ohjaukskeinoissa on havaittavissa vahvasti tavoitteellinen ja instrumentaalinen luonne.

Suhde muihin oikeudenaloihin

Ympäristöoikeuden läpäisevyys.

- Ympäristöoikeuden ulottuvuudessa on otettava huomioon myös kansainvälinen oikeus ja erityisesti EU-oikeus.
 - KV-oikeuden tulkintavaikutus
 - Esim. LSL 4.1 §: "Sen lisäksi mitä tässä laissa säädetään, on voimassa, mitä Suomea velvoittavissa kansainvälisissä luonnon tai siihen kuuluvien luonnonvaraisten eliölajien suojelua koskevissa sopimuksissa on määrätty".
 - EU:n perustamissopimuksissa on mainittu keskeisiä ympäristöoikeuden periaatteita.
 - EU-oikeuden implementointi velvollisuus (direktiivit) ja välittömät oikeusvaikutukset (asetukset)
 - Ympäristösääntelyn harmonisointi toteutetaan lähtökohtaisesti direktiivein.
 - Direktiivillä voi olla myös välittömiä oikeusvaikutuksia, mikäli jäsenvaltio on laiminlyönyt implementoinnin.

Yleiset opit ympäristöoikeudessa

- Tavanomaisesti yleisillä opeilla tarkoitetaan jonkin oikeudenalan **peruskäsitteitä ja yleisiä oikeusperiaatteita.**
- Yleisillä opeilla on oikeudellisessa ajattelussa erityisiä tehtäviä:
 - Yleisten oppien yleisyys ja laaja-alaisuus merkitsee sitä, että niiden avulla voidaan varmistaa tulkintojen systemaattisuutta ja oikeusjärjestyksen sekä oikeudenalojen sisäistä koherenssia.
 - Yleisillä opeilla on yhteyttä olennaisiin oikeudellisiin arvoihin, kuten ennakoitavuuteen ja yhdenvertaisuuteen.

Oikeuden tasot (Tuori, Kaarlo: Kriittinen oikeuspositivismi)

- PINTATASO
 - yksittäiset lait ja muut säädökset sekä tuomioistuinratkaisut; lainopin normi- ja tulkintakannanotot
- OIKEUSKULTTUURI
 - yleinen oikeuskulttuuri - lakimiesten ammattikulttuuri
 - eri oikeudenalojen yleiset opit (yleiset oikeusperiaatteet ja oikeudelliset käsitteet)
 - oikeuslähdeoppi; oikeusnormien tulkinnassa ja niiden välisten ristiriitojen ratkaisemisessa käytettävät standardit; oikeudellisen ratkaisutoiminnan ja lainopin argumentaatiomallit
- OIKEUDEN SYVÄRAKENNE
 - Perustavanlaatuiset oikeudelliset instituutiot, käsitteet ja periaatteet: Lainsäätäminen, lainkäyttö, oikeussubjekti, demokratia, yhdenvertaisuus.

Ympäristöoikeudelliset käsitteet

- Ympäristöoikeudella on läheiset yhteydet moniin muihin oikeudenaloihin ja moniin muihin ympäristötutkimuksen aloihin. Ympäristöoikeus sisältää sekä julkisoikeudellista että yksityisoikeudellista ainesta. Ympäristöoikeus ei menettämättä luonnettaan oikeustutkimuksena tai oikeudenalana voi metodisilta lähtökohdiltaan ratkaisevasti poiketa muista oikeustieteen lohkoista. Näin ollen merkittävä osa yleisistä oikeudellisista käsitteistä on käytössä myös ympäristöoikeudessa (esim. oikeussuhde, omistusoikeus ja oikeussuoja).

Esimerkkejä, oikeudellisesta käsitteistöstä ympäristöoikeudessa

- **Yleisiä:**

- Asianosainen
- Omistusoikeus
- Kiinteistö
- Hallintolupa
- Etu

- **Sektorikohtaiset käsitteet:**

- Ymp.suojelu – Imissio, pilaantuminen
- Luonnonsuojelu – Suotuisa suojelutaso, luontotyyppi,
- Maankäyttö- ja rakentaminen – suunnittelutarve, rakennus

Ympäristöoikeudellisen ratkaisutoiminnan erityispiirteitä

- Ympäristöoikeudellinen harkinta on mm.
 - erilaisten intressien yhteensovittamista ja konfliktien ratkaisemista;
 - joustavien säännösten tulkintaa;
 - faktojen muotoilua;
 - eteenpäin katsovaa ja tulevia vaikutuksia ennakoivaa toimintaa.
- Ympäristöoikeudellinen harkinta ja päätöksenteko ei ole vain ympäristösääntelyn täytäntöönpanoa!
 - Lisäksi otetaan huomioon esimerkiksi
 - oikeusjärjestyksessä ja siitä tutkimuksen avulla systematisoiduissa oikeusjärjestelmässä olevat oikeusturvanäkökohdat ja perusoikeudet;
 - oikeusperiaatteet.

Ympäristöoikeudellisen laintulkinnan ominaispiirteitä

• Joustavien säännösten tulkinta

- Ympäristöoikeuden säännökset sisältävät usein normeja, joiden soveltaminen ei onnistu yksiselitteisen ”joko–tai” –tulkinnan avulla. Esim:
- MRL 171.1 § Poikkeamistoimivalta ja poikkeamisen edellytykset:
- Kunta voi **erityisestä syystä** hakemuksesta myöntää poikkeamisen tässä laissa säädetystä tai sen nojalla annetusta rakentamista tai muuta toimenpidettä koskevasta säännöksestä, määräyksestä, kiellosta tai muusta rajoituksesta.
- Etuostolaki 1 §: ”Etuosto-oikeutta voidaan käyttää maan hankkimiseksi **yhdyskuntarakentamista** sekä virkistys- ja suojelutarkoituksia varten.”
- Ympäristöoikeudessa joustavien säännösten tulkinta voi tuottaa useita tilannesidonnaisia tulkintatuloksia eli tässä mielessä joustavia normeja.

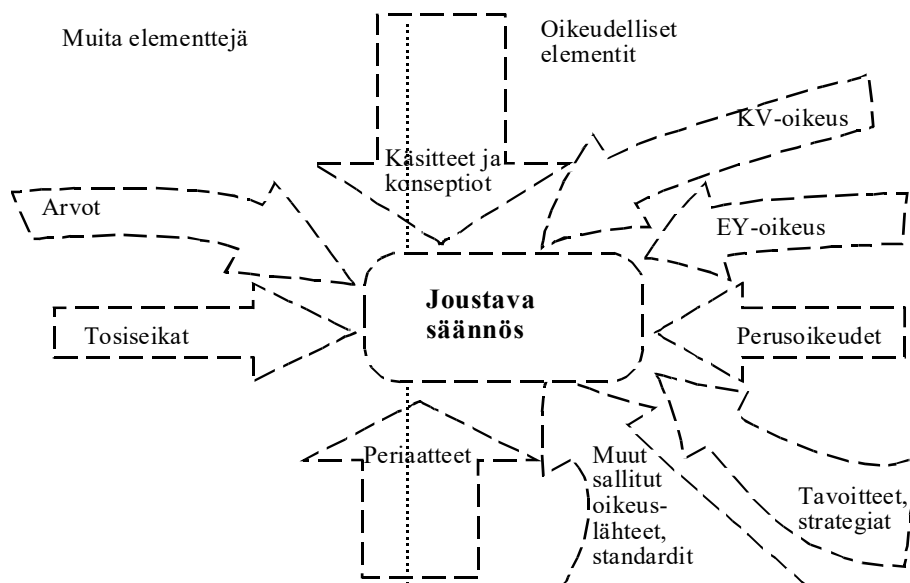
• Ympäristönormit ovat myös vahvassa yhteydessä oikeusjärjestyksen ulkopuolelle - luonnontieteellisen tiedon soveltamiseen.

- Ympäristöoikeudella on vahvat yhteydet muihin ympäristöä tutkiviin yhteiskuntatieteisiin, esimerkiksi ympäristösosiologiaan, ja luonnontieteisiin, esimerkiksi ekologiaan. Ympäristöoikeudelle onkin tyypillistä, että yksittäistapaukseen soveltuvan luonnontieteellisen fakta-aineiston muotoilu – esimerkiksi yksityisen asiantuntijan tai alueellisen ympäristökeskuksen antamalla lausunnolla tietyn alueen luontoarvoista – on vähintään yhtä tärkeää kuin oikeudellisen tiedon hyödyntäminen normin soveltamistilanteessa.
- →Faktojen muotoilu
- →Soft law:n merkitys!

Soft law

- Ympäristöä koskevan päätöksenteon tukena voi olla myös erilainen *soft law* -aineisto. ympäristöoikeudellisen *soft law* -aineiston ominaispiirteitä on kuvattu seuraavasti:
- 1) *soft law* on muodollisesti ei-velvoittavaa, pääsääntöisesti kirjallisessa muodossa esiintyvää, tietoisesti tuotettua, asetettua oikeutta,
- 2) *soft law* saa hyväksyttävyytensä ja/tai soveltamiskäytännöissä vakiintuneen tehokkuutensa perusteella normatiivista merkitystä oikeudellisen ratkaisun perusteena,
- 3) *soft law* on heikosti velvoittava tai sallittu oikeuslähde,
- 4) *soft law* ei voi olla oikeudellisen ratkaisun yksinomainen peruste,
- 5) *soft law* voi toimia ratkaisun normi- tai faktapremissin muodostamisessa käytettävänä oikeuslähteenä,
- 6) *soft law*'n käytössä oikeuslähteenä korostuu ratkaistavan tapauksen erityispiirteet huomioon ottava tapauskohtainen sisällöllinen hyväksyttävyyssarviointi
- 7) jos *soft law*'ta käytetään oikeudellisen ratkaisun perusteena, ratkaisun perusteluissa on yksilöiden viitattava käytettyyn aineistoon. (Lähde: Tapio Määttä.)

Joustavan säännöksen tulkinnan elementtejä

Oikeusperiaatteet ympäristöoikeudessa

- Sääntö:
 - Joko – tai
 - Ympäristöoikeudessa ei yleensä yksiselitteisiä sääntöjä, vaan joustavista säännöksistä muodostettavia tulkintatuloksia eli oikeusnormeja

Oikeusnormi on säännön tai oikeusperiaatteen avulla muodostettu tulkintatulos.

- Periaate:
 - Edellyttää vakiintumista arvosta tai tavoitteesta ohjaus- ja oikeusperiaatteeksi.
 - Yleisempi kuin sääntö; voi ohjata samanaikaisesti useita toimia.
 - Eräänlainen optimointikäsky: antaa ratkaisun suunnan; ei edellytä tarkalleen tietyn tyyppistä käyttäytymistä.
 - Painavuusulottuvuus; eri periaatteita punnitaan toisiaan vasten.
 - Erilaisia tehtäviä; analogia avain, joustavan säännöksen tulkinnan tukena.

Oikeusperiaatteet

- *Kestävän kehityksen periaate*
 - nykyisten sukupolvien toiminta ei saa estää peruuttamattomasti *tulevien sukupolvien* mahdollisuuksia tehdä omia valintoja kehityksen suunnasta
 - Esim. MRL 1.1 § ”Tämän lain tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää kehitystä.”
- *Ympäristöoikeudellinen läpäisyperiaate*
 - Ympäristölliset näkökohdat on otettava huomioon myös sovellettaessa muita kuin puhtaasti ympäristöoikeudellisia normeja.
 - Tausta EU:n ympäristöoikeudessa sekä ympäristöperusoikeudessa

Oikeusperiaatteet

Läpäisyperiaate, EYTI 17.9 2002 (Concordia Bus Finland Oy Ab, aiemmin Stagecoach Finland Oy Ab vastaan Helsingin kaupunki ja HKL- Bussiliikenne):

- Julkisia palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta annetun direktiivin 92/50/ETY 36 artiklan 1 kohdan a alakohtaa on tulkittava siten, että kun hankintaviranomainen kaupungin sisäisen bussiliikenteen hoitamista koskevaa julkista hankintaa ratkaistessaan päättää tehdä sopimuksen taloudellisesti edullisimman tarjouksen tekijän kanssa, hankintaviranomainen *saa ottaa huomioon sellaisia ympäristönäkökohtia* kuin linja-autojen typpioksidipäästöjen taso tai melutaso, kunhan nämä perusteet liittyvät hankinnan kohteeseen, ne eivät anna hankintaviranomaiselle rajoittamatonta valinnanvapautta, ne on nimenomaisesti mainittu tarjouspyynnössä tai hankintailmoituksessa ja ne noudattavat kaikkia yhteisön oikeuden perusperiaatteita, erityisesti syrjintäkiellon periaatetta.

Oikeusperiaatteet

- *Ennalta varautumisen periaatetta* ilmentävät erilaiset ympäristöä muuttavan tai pilaavan toiminnan ennakkovalvonnan järjestelyt, kuten ympäristölupajärjestelmät.
- Ennalta varautumiseen kuuluvat varovaisuusperiaate ja ennaltaehkäisyn periaate.
 - Varovaisuusperiaatteen mukaan tiettyihin ympäristöä suojeleviin toimenpiteisiin ryhtymistä ei estä täydellisen tieteellisen varmuuden puuttuminen suunnitellun hankkeen seurauksista. Varovaisuusperiaate edellyttääkin, että etukäteen ryhdytään toimenpiteisiin, joilla vältetään tai vähennetään riskiä tai vaaraa ympäristölle. Varovaisuusperiaatteella pyritään hallitsemaan tieteellisen näytön riittämättömyydestä aiheutuvaa epävarmuutta päätettäessä ympäristöä ja luontoa koskevista toimenpiteistä.
 - Ennaltaehkäisyn periaate pyrkii etukäteen ehkäisemään tai ainakin minimoimaan suunnitellun toiminnan todennäköisiä haitallisia ympäristövaikutuksia.

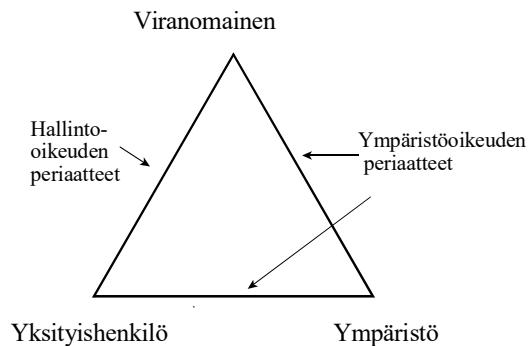
Oikeusperiaatteet

- *Aiheuttamisperiaate eli pilaaja maksaa -periaate*
 - Esim. [YSL 4 §](#): ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavan toiminnan harjoittaja vastaa vaikutusten ennalta ehkäisystä ja ympäristöhaittojen poistamisesta tai rajoittamisesta mahdollisimman vähäiseksi.
- *Kestävän käytön periaate*
 - uusiutuvia luonnonvaroja ei tule käyttää yli niiden uusiutumiskyvyn, esim. Metsäl 1 §:
 - Lain tarkoituksena on edistää metsien taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää hoitoa ja käyttöä siten, että metsät antavat kestävästi hyvän tuoton samalla, kun niiden biologinen monimuotoisuus säilytetään
- *Säästävän käytön periaate*
 - pyritään käyttämään uusiutumattomia luonnonvaroja säästeliäästi
 - ensisijaisesti uusiutuvia
 - Kierrätys, uusiokäyttö jne.

Hallinto-oikeuden oikeusperiaatteet

- Hallinto-oikeudelliset periaatteet suojaavat hallintotoimen kohteena olevaa yksityishenkilöä asettamalla viranomaisille harkintavallan rajat. Ympäristöoikeudelliset ohjausperiaatteet suojaavat ennen kaikkea ympäristöä tai muita ympäristöön liittyviä intressitahoja sekä viranomaisten että yksityishenkilöiden toimilta.
- Sekä hallinto- että ympäristöoikeudelliset periaatteet saattavat tulla noudatetuiksi samassa hallintopäätöksessä.
- Asian voi mieltää kolmion avulla. Kolmion kärkiin sijoitetaan viranomainen, hallintotoimen kohteena oleva yksityishenkilö ja ympäristö siihen liittyvine muine intressitahoineen.

Ympäristöoikeuden periaatteiden suhde hallinto-oikeuden periaatteisiin.

1. Yhdenvertaisuusperiaate

- Viranomaisen ja virkamiehen on kohdeltava hallinnon asiakkaita tasapuolisesti ja johdonmukaisesti.
 - Yhdenvertaisuusperiaate ankkuroituu perustuslain 6 §:ään, jonka mukaan ”ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä”.
 - Hallintolain 6 § konkretisoi yhdenvertaisen kohtelun vaatimusta hallintotoiminnan näkökulmasta. ”Viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti”
- Ympäristöoikeudessa yhdenvertaisuus periaatteen sovellutuksena esim. emätilaperiaate (käsitellään kaavoituksen yhteydessä)

2. Tarkoitussidonnaisuuden periaate

- Velvollisuus käyttää viranomaisen toimivaltaa yksinomaan lain mukaan perusteltuihin tarkoituksiin (HL 6 §) ja kielto käyttää harkintavaltaa väärin.
 - Käytännössä ei ole aina helppoa määrittää mikä on viranomaisen toimivallan oikea tarkoitus tai mitkä on toimivallan käytön sallitut rajat.
 - Vastausta on haettava vastausta sovellettavan normin sisällöstä ja sillä tavoitelluista päämääristä

3. Objektiviteettiperiaate

- Viranomaisen toimien on oltava objektiivisesti perusteltuja ja puolueettomia
 - Pyrkii turvaamaan luottamusta hallintotoiminnan puolueettomuuteen (HL 6 §)
 - Hallintotoiminta ei saa perustua epäasiallisiin perusteisiin: ystävien suosinta, henkilökohtaisen hyödyn tavoittelu tai julkisyhteisön taloudellisten etujen tavoittelu
 - Objektiviteettiä vahvistaa mm. esteellisyys säännökset (HL 27-39 §) ja rikosoikeudellinen vastuu esim. lahjusrikoksista.

4. Suhteellisuusperiaate

- Viranomaisen toimien on oltava oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden.
 - Kohtuullisuus veloitteiden asettamisessa ja oikeuksien myöntämisessä
 - Toimen oltava asianmukainen, tehokas ja sopiva
 - Tarpeellinen / välttämätön (esim. myönnettävien etujen osalta, voimankäytössä)
 - Oikeasuhtainen (esim. yksityisen oikeuksiin puuttuvat pakkotoimet eivät saa loukata enempää kuin välttämätöntä)
 - Ohjaa harkintavallan käyttöä, erityisesti tosiasiallisen hallintotoiminnan yhteydessä

5. Luottamuksensuojaperiaate

- Viranomaisen toimien on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia
- Vilpittömässä mielessä toimineen oikeussubjektin on voitava luottaa viranomaisen toimintaan.
 - Toiminta ei voi yllättäen muuttua, ainakaan takautuvasti, siltä osin kun se vaikuttaa yksityisen oikeuksiin tai etuihin negatiivisesti
- Luottamuksensuoja edellyttää että viranomaisen neuvo yms. on lainmukainen sekä suojaan vetoava vilpittömässä mielessä.
 - Vakiintunut mutta selkeästi lainvastainen viranomaiskäytäntö ei perusta suojaa.
 - Ks. esim. KHO 1.10.2014/2926

Yleinen hallintomenettely ja muutoksenhaku päätöksiin

- Hallintomenettely
 - [Hallintolaki](#) (6.6.2003/434) toissijainen
 - Hyvän hallinnon perusteet (2 luku)
 - Esteellisyys HL 28 §
 - Hakemus (4 luku)
 - Vaikuttamismahdollisuuksien varaaminen HL 41 §
 - Asianosaisen kuulemisen periaate HL 34 §
 - Asian selvittäminen 31 §
 - Viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset.
 - Asianosaisen on esitettävä selvitystä vaatimuksensa perusteista. Asianosaisen on muutoinkin myötävaikutettava vireille panemansa asian selvittämiseen.
- Päätös ja perustelut (7 luku)
- Muutoksenhaku
 - hallintovalitus ja kunnallisvalitus
 - Viranomaisen hallintomenettelyssä tekemään päätökseen voivat *hakea muutosta* siihen oikeutetut (valitusoikeus)

Hallinto- ja kunnallisvalitus

Yleistäen ja eräitä keskeisiä ominaisuuksia vertaillen voidaan sanoa, että hallintovalituksessa

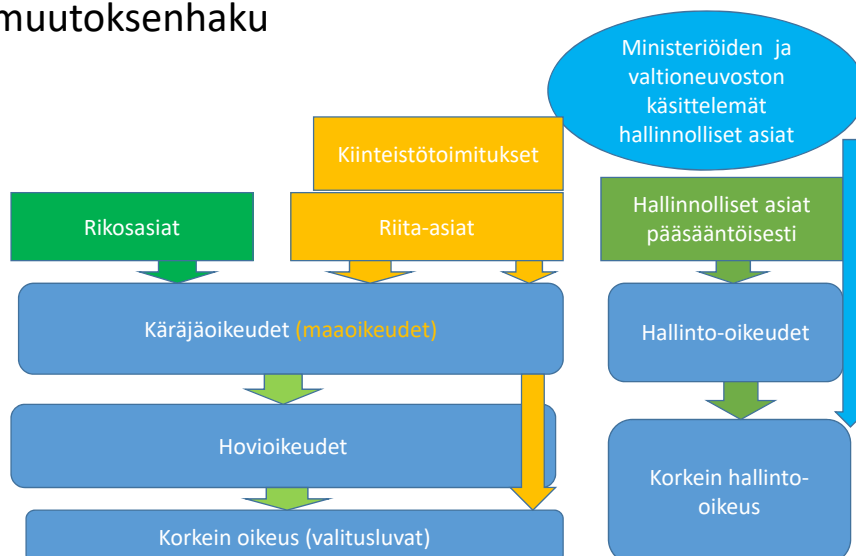
- muutoksenhakuoikeus kuuluu asianosaisille,
- valituksenalaisen päätöksen laillisuus ja tarkoituksenmukaisuus voidaan riitauttaa ja
- muutoksenhaku on reformatorista (muutoksenhakutuomioistuimien voi muuttaa päätöksen sisältöä).

Vastaavasti kunnallisvalituksessa

- muutoksenhakuoikeus kuuluu asianosaisten ohella kunnan jäsenille,
- vain päätöksen lainmukaisuutta voidaan tutkia,
- muutoksenhakuviranomainen on tiukasti sidottu esitettyihin valitusperusteisiin ja
- muutoksenhaku on kassatorista (muutoksenhakutuomioistuin ei voi muuttaa päätöksen sisältöä, vaan päätös on hyväksyttävä sellaisenaan tai kumottava kokonaan tai osittain lainvastaisena).

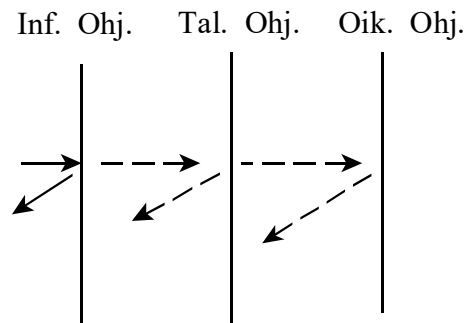
Käytännössä nämä valitusmuodot eivät aina esiinny näin selvästi toisistaan erotettavina.

Ympäristöön liittyvien asioiden muutoksenhaku

Ympäristöoikeudelliset ohjausmekanismit

- Informaatio-ohjaus
- Taloudellinen ohjaus
- Oikeudellis-hallinnollinen ohjaus
- Malli eivät kuvaa riittävästi oikeudellisen ohjauksen todellista luonnetta
- Ohjausmekanismien tarkastelussa on otettava huomioon myös sopimukset ja erilaisten ohjauskeinojen yhdistelmät
 - Tarkasteluun voidaan tunnistaa mukaan varsinaisten ohjauskeinojen eli instrumenttien rinnalle myös strategiat, sekä niitä täsmentävät ja tukevat standardit.

Informaatio-ohjaus

- Informaatio-ohjauksessa avainsanana on oppiminen.
 - Ympäristöön vaikuttavaa ihmisen toimintaa voidaan ohjata koulutuksen ja ylipäättään uuden tiedon avulla.
 - Inf.ohjaus ei yleensä sisällä oikeudellisia seurauksia annetun informaation vastaisen toiminnan varalle.
 - Esim. sertifikaatit
- Puhtaasta informaatioon perustuvasta ihmisten käyttäytymisen ohjauksesta (koulutuksesta yms.) siirrytään informatiivis-oikeudelliseen ohjaukseen silloin, kun tietoa lisäävät ohjauskeinot kytkeytyvät osaksi oikeudellista sääntelyä.
 - Esim. [YVA](#) ja SOVA –menettelyt
 - Oikeudellisen liitännän myötä informaatio-ohjauksen vastaiseen toimintaan voidaan tarvittaessa liittää esimerkiksi erilaisia hallinnollisia seurauksia. Esimerkiksi viranomaisen ei saa myöntää ympäristölupaa hankkeen toteuttamiseen ennen kuin se on saanut käyttöönsä YVA-menettelyssä laaditun arviointiselostuksen ja yhteysviranomaisen selostuksesta antaman lausunnon.

Taloudellinen ohjaus

- Taloudellinen ohjaus muodostaa toisen inhimillisen toiminnan ohjauksen muodon. Toimintaa ohjataan vetoamalla toimijaan taloudellisen järjen kautta.
- Taloudellisella ohjauksella pyritään siis vaikuttamaan toiminnan kustannuksiin.
 - Kantavana ajatuksena on ympäristöllisten ns. ulkoiskustannusten sisällyttäminen tuotteen hintaan.
- Taloudellista ohjausta on yleensä käytetty hallinnollis-oikeudellisen ohjauksen täydentäjänä
 - Kannustimina erilaisia tukia
 - Sanktioina mm. veroja
 - Päästökauppa

Hallinnollinen ohjaus

- Hallinnolliset instrumentit antavat viranomaisille mahdollisuuden ohjata ihmisten toimia ja tarvittaessa pakottaa ihmiset toimimaan toivotulla tavalla.
- Hallinnollinen ohjaus kytkeytyy yleensä oikeudellisesti velvoittavaan sääntelyyn → hallinnollis-oikeudellinen ohjaus.
 - Jättävät kuitenkin viranomaiselle itsenäistä harkintavaltaa laillisuusperiaatteen puitteissa (joustavat säännökset).
 - Harkintavaltaa rajoittavat mm. oikeusperiaatteet, perusoikeudet
- Hallinnollis-oikeudellisesta ohjauksesta esimerkkeinä hallintoluvat ja kaavajärjestelmä
 - Ympäristöoikeudellisia hallintolupia esim. rakennusluvut, ympäristöluvut, vesiluvat ja maa-ainesluvut.
 - Maakuntakaava, yleiskaava, asemakaava

Esim. Hallintolupa + standardit

- Hallintolupaa voidaan luonnehtia ennakoivalvontakeinoksi, jolla varmistetaan toiminnan normien mukaisuudesta, mahdollistetaan luvan yhteydessä tai erikseen ympäristövaikutusten arviointi ja kansalaisten kuuleminen sekä estetään korjaamattomien vaurioiden syntyminen.
 - Ohjaavilla standardeilla voi olla keskeinen merkitys hallinnollisessa ohjauksessa
 - Standardien avulla voidaan lisätä päätöksenteon ennustettavuutta ja johdonmukaisuutta.
 - Standardien perusteisiin kuuluu, että ne sisältävät sitovia määräyksiä, jotka voivat olla numeerisia taikka sanallisia

Hallinnollis-oikeudellisen ohjauksen oikeusvaikutukset

- Asianmukaisen lupapäätöksen ja -menettelyn myötä syntyy toiminnanharjoittajaa lähtökohtaisesti suojaava olettava luvanmukaisen toiminnan lainmukaisuudesta. → Luottamuksensuojaperiaate
- **Luvan antama suoja sulkee pois hallintopakon käytön ja rangaistusvastuun**, mutta ei esimerkiksi yleistä ympäristövaikutusten selvittämisvelvollisuutta ja ympäristövahingon korvausvastuuta
- Luvat voidaan tavallisesti muuttaa tai jopa peruuttaa, jos toiminta ei vastaa lupaehtoja tai toiminnan tai sen ympäristön olosuhteet ovat muulla tavoin huomattavasti muuttuneet.
- Vrt. KHO:2013:189 ”Talvivaaran vesistö päästö”

Sopimukset

- Perinteisten ohjauskeinojen rinnalla on mm. ympäristönsuojelussa alettu käyttää julkisen vallan ja yksityisten, etenkin teollisuusyritysten, välisiä sopimuksia. Myös luonnonsuojelua ja luonnonvarojen kestävään käyttöä varten on alettu tehdä tällaisia hallintosopimuksia. Sopimusten onkin ajateltu "vapaaehtoisina" toimina täydentävän hallinnollista ohjausta ja osin korvaavan muut instrumentit tai ainakin limittyvän niihin.
 - → tavoitteena keventää hallinnollista sääntelyä.
 - Esim. sopimus (metsä)alueen määräaikaisesta rauhoittamisesta.
 - Etelä-Suomen metsiensuojeluohjelmaan (Metso) perustuva *luonnonarvokauppa*. Metsänomistaja tarjoutuu ylläpitämään tai lisäämään metsissä tiettyjä luonnonarvoja ja hänelle maksetaan siitä korvaus. Sopimukset määräaikaisia.
- Ympäristön käytössä (kaavoituksessa) esimerkkinä maankäyttösopimus

Jälkikäteiset ohjauskeinot

- Jos ennakkolliset ohjauskeinot eivät tehoa, tarvitaan erilaisin jälkikäteisiä ohjauskeinoja.
- 1.Ympäristövahingonkorvaus
 - Tietyllä alueella toiminnanharjoittamisesta toiselle aiheutunut ympäristövahinko korvataan tuottamuksesta (huolimattomuudesta) riippumatta (ns. ankara vastuu). Vahinko voi syntyä ympäristössä aiheutuneesta:
 - veden, ilman tai maaperän pilaantumisesta;
 - melusta, tärinästä, säteilystä, valosta, lämmöstä tai hajusta; taikka
 - muusta vastaavasta häiriöstä.

- **2. Hallintopakko**

- Viranomaisen voi antaa hallintopakkoasiana käskyn palauttaa lainmukainen tilanne tai kiellon toimia lainvastaisesti.
- Tämän ns. päävelvoitteen tehostamiseksi voidaan käyttää sakon uhkaa, teettämishukkaa (korjaavat toimenpiteet toteutetaan toiminnanharjoittajan kustannuksella viranomaistoimin) tai toiminnan keskeyttämishukkaa.

- **3. Siviilioikeudelliset sanktiot**

- Sopimusrikkomusten seuraukset

- **4. Rikosoikeudelliset sanktiot**

- Rikoslain 48 ja 48a luvut (mm. ympäristön turmeleminen tai rakennussuojelurikos)
- Rikkomuksista säännökset ympäristölaeissa

Yhteenveto

